

THE PALIVERSE PROJECT

The Universe of Buddha's Wisdom

Subcommentaries (Tīkā)

The Canon of Discourses - Subcommentaries (Sutta
Piṭaka - Tīkā)

1. The Collection of the Long Discourses -
Subcommentaries (1. Dīgha Nikāya - Tīkā)
5. New subcommentary on the Chapter on the Aggregate of
Morality-2 (5. Sīlakkhandhavagga-Abhinavaṭīkā-2)
8. Commentary on the Great Discourse on the Lion's Roar
(8. Mahāsīhanādasuttavaṇṇanā)

PaliVerse

1.The Collection of the Long Discourses - Subcommentaries

5. New subcommentary on the Chapter on the Aggregate of Morality-2

8. Mahāsīhanādasuttavaṇṇanā

Acelakassapavatthuvaṇṇanā

381. Evaṃ jāliyasuttaṃ saṃvaṇṇetvā idāni mahāsīhanādasuttaṃ saṃvaṇṇento yathānupubbaṃ saṃvaṇṇanokāsassa pattabhāvaṃ vibhāvetuṃ, jāliyasuttassānantaraṃ saṅgītassa suttassa mahāsīhanādasuttabhāvaṃ vā pakāsetuṃ “evaṃ me suttaṃ...pe... uruññāyaṃ viharatīti mahāsīhanādasutta”nti āha. Etadeva nāmantī yasmaṃ raṭṭhe taṃ nagaraṃ, tassa raṭṭhassapi yasmaṃ nagare bhagavā vihaṣi, tassa nagarassapi “uruññā”tveva nāmaṃ, tasmā uruññāyanti uruññānāmajanapade uruññānāmanagareti āvuttiādinayena attho veditabbo. Iminā imamatthaṃ dasseti - na sabbattha niyatapullīṅgaputhuvacanāva janapadavācī saddā, katthaci aniyatapullīṅgaputhuvacanāpi yathā “āḷaviyaṃ viharatī”ti keci janapadamevatthaṃ vadanti, taṃ apanetuṃ “bhagavā hī”tiādi vuttaṃ. Ramaṇīyoti manoharabhūmibhāgatāya, chāyūdakasampattiya, janavivittatāya ca manoramo. Migānaṃ abhayaṃ deti etthāti migadāyo. Tenāha “so”tiādi. Celaṃ vatthaṃ, taṃ natthi assāti aceloti vuttaṃ “naggaparibbājako”ti. Nāmantī gottanāmaṃ. Tapanāṃ santapanāṃ kāyassa khedanaṃ tapo, so etassa atthīti tapassī. Yasmā tathābhūto tapaṃ nissito, tapo ca taṃ nissito hoti, tasmā “tapanissitaka”nti āha. Muttācārādīti ettha ādisaddena parato pāliya māgatā hatthāpalekhanādayo saṅgahitā. Lūkhaṃ pharusāṃ sādhusammatācāravirahato apasādanīyaṃ ājīvati vattatīti lūkhājīvīti atthakathāmuttakanayo. Uppaṇḍetīti uhasanavasena paribhāsatī. Upavadatīti avaññāpubbakaṃ apavadatī. Tena vuttaṃ “hīleti vambhetī”ti. “Hetumhi ñāṇaṃ dhammapaṭisambhidā”tiādīsu viya dhammasaddo hetupariyāyoti āha “kāraṇassa anukāraṇa”nti. Tathāvuttasaddatthoyevettha kāraṇasaddassa hetubhāvato. Atthavasā payutto hi saddapayogo. Soyeva ca saddattho parehi vuccamāno anukāraṇaṃ tadanurūpaṃ tassadisāṃ vā tato pacchā vā vuttakāraṇabhāvato. Parehīti yesaṃ tumhehi idaṃ vuttaṃ, tehi parehi. Vuttakāraṇenāti yathā tehi vuttaṃ, tathā ce tumhehi na vuttaṃ, evaṃ sati tehi vuttakāraṇena sakāraṇo hutvā tumhākaṃ vādo vā tato paraṃ tassa anuvādo vā koci appamattakopi viññūhi garahitabbaṃ kāraṇaṃ tṭhānaṃ nāgaccheyya, kimevaṃ nāgacchatīti yojanā. “Idaṃ vuttaṃ hotī”tiādinā tadevatthaṃ saṅkhepato dasseti.

382. Idāni yaṃ vibhajjavādaṃ sandhāya bhagavatā “na mete vuttavādino”ti saṅkhepena vatvā taṃ vibhajitvā dassetuṃ “idhāhaṃ kassapā”tiādi vuttaṃ, taṃ vibhāgena dassento “idhekacco”tiādimāha. Bhagavā hi niratthakaṃ anupasamasāṃvattanikaṃ kāyakilamathaṃ “attakilamathānuyogo dukkho anariyo anattasāṃhito”tiādinā. Garahati, sātthakaṃ pana upasamasāṃvattanikaṃ kāyakilamathaṃ “āraññiko hoti, paṃsukūliko hotī”tiādinā vaṇṇeti. Appapuññatāyāti apuññatāya. Appasaddo cettha “dvattichadanassa pariyāyaṃ appaharite tṭhena

adhiṭṭhātabba”ntiādīsu viya abhāvattho. Micchādiṭṭhibhāvato kammaphalaṃ paṭikkhipantena “natthi dinna”ntiādinā micchādiṭṭhiṃ purakkhatvā jīvitavuttihetu tathā tathā duccharitapūraṇaṃ sandhāya “tīṇi duccharitāni pūretvā”ti vuttaṃ.

Bhiyyosomattāyāti mattato atirekaṃ. “Bhiyyoso”ti hi idaṃ bhiyyosaddena samānatthaṃ nepātikaṃ. Anesanavasenaṃti kohaṇṇe ṭhatvā asantagūṇasambhāvanicchāya yathā tathā tapaṃ katvā anesitabbamesanāvasena micchājīvenāti attho. Yathāvuttanayena jīvitavuttihetu tīṇi duccharitāni pūretvā. Ime dveṭi “appapuṇṇo, puṇṇavā”ti ca vutte duccharitakārino dve puggale.

Dutiyānaye ime dveṭi “appapuṇṇo, puṇṇavā”ti ca vutte succharitakārino dve puggale.

Paṭhamadutiyānāyesu vuttanayeneva tatiyacatutthānāyesu yathākkamaṃ attho veditabbo. Paṭhamatatiyānāyesu cettha ahetukaakiriyavādinō. Dutiyacatutthānāyesu pana kammakiriyavādinoti daṭṭhabbaṃ. Appadukkhavihārīti appakaṃ dukkhena viharī. Bāhirakācārayuttoti sāsanaācārato bāhirakena titthiyācārena yutto. Attānaṃ sukhētvāti adhammikenā anesānāya laddhapaccayanimittena sukhena attānaṃ sukhētvā sukhaṃ katvā, “sukhe ṭhapetvā”ti adhunā pāṭho.

“Na dāni mayā sadiso atthī”tiādinā taṇhāmānadiṭṭhisāṅkhātānaṃ tissannaṃ maññānānaṃ vasena duccharitapūraṇamāha. Lābhasakkāraṃ vā uppādentō tīṇi duccharitāni pūretvāti sambandho. Micchādiṭṭhivasenaṃti “natthi kāmesu doso”ti evaṃ pavattamicchādiṭṭhivasena. Paribbājikāyāti bāhirapabbajjamupagatāya tāpasadārikāya, channaparibbājikāya ca. “Aparo”ti etthāpi hi “tāpaso vā channaparibbājako vā”ti adhikāro. Daharāyāti taruṇāya. Mudukāyāti sukhumālāya. Lomasāyāti tanutambalomatāya appalomavatiyā. Lomaṃ etissā atthīti lomasā. Liṅgattayepi hi sa-paccayena padasiddhimicchanti saddavidū. Kāmesūti vatthukāmesu. Pātabbatanti paribhuñjitabbaṃ. Paribhogattho hettha pā-saddo, tabbasaddo ca bhāvasādhano. Tā-saddo pana sakatthe yathā “devatā”ti, pātabbatanti vā paribhuñjanakataṃ, kattusādhano cettha tabbasaddo yathā uparipaṇṇāsake pañcattayasutte “ye hi keci bhikkhave samaṇā vā brāhmaṇā vā diṭṭhasutamutaviññātabbasāṅkhāramattena etassa āyatanassa upasampadaṃ paññapentī”ti tathā hi tadaṭṭhakathāyaṃ vuttaṃ “vijānātīti viññātabbaṃ, diṭṭhasutamutaviññātamattena pañcadvārikasaññāpavattimattenāti ayañhi ettha attho”ti, taṭṭhikāyañca “yathā niyyantīti niyyānikāti bahulaṃ vacanato kattusādhano niyyānikasaddo, evaṃ idha viññātabbasaddoti āha ‘vijānātīti viññātabba’nti,” tā-saddo pana bhāve. Assādiyamānapakkhe ṭhito kilesakāmopi vatthukāmapariyāpannoyeva, tasmā tesu yathārucci paribhuñjantoti attho.

Idanti nayacatukkavasena vuttaṃ atthappabhedavibhajanaṃ. “Titthiyavasena āgataṃ aṭṭhakathāyaṃ tathā vibhattatā”ti ācariyena vuttaṃ, tathāyeva pana pāḷiyampi vibhattanti veditabbaṃ. Sāsaneṭi imasmiṃ sāsaneṭi.

Kathaṃ labbhatīti āha “ekacco hī”tiādi. Yasmā na labhati, tasmā anesanaṃ katvātiādinā yojetabbaṃ. Arahattaṃ vā attani asantaṃ “atthi me”ti yathārutamaṃ paṭijānitvā. Sāmantajappanapaccayapaṭisevanairiyāpathasannissitasāṅkhātāni tīṇi vā kuhanavattūni paṭisevitvā.

Tādisovāti dhutaṅga samādānavasena lūkhājīvī eva. Anesanavasenaṃti nidassanamattaṃ. “Arahattapaṭijānanenā”tiādipi hi vattabbaṃ.

Dullabhasukho bhavissāmi duggatīsu upapattiyāti adhippāyo. Asakkontoti ettha

antasaddo bhāvalakkhaṇe, asakkuṇamāne satīti attho.

383. Asukaṭṭhānatoti asukabhavato. Āgatāti upapattivasena idhāgatā. Idāni gantabbaṭṭhānañcāti upapattivaseneva āyatim gamitabbabhavañca. Tatoti atītabhavato. Puna upapattinti āyatim anantarabhava puna upapattim, tato anantarabhavepi puna upapattinti punappunaṃ nibbattim. Kena kāraṇena garahissāmīti ettha yathābhūtamajānanto icchādosavasena yaṃ kiñci garaheyya, na tathā cāhaṃ, ahaṃ pana yathābhūtaṃ jānanto sabbampetaṃ kena kāraṇena garahissāmi, sabbassapetassa tapassa garahāya kāraṇaṃ natthīti imamadhippāyaṃ dassento “garahitabbamevā”tiādimāha. Bhaṇḍikanti puṭabhaṇḍikaṃ. Upamāpakkhe parisuddhatāya dhotam, tathā adhotañca, upameyyapakkhe pana pasaṃsitabbaguṇatāya dhotam parisuddham, tathā adhotañcāti attho. Tamatthanti garahitabbassa ceva garahaṇaṃ, pasaṃsitabbassa ca pasaṃsanaṃ.

384. Diṭṭhadhammikassa, samparāyikassa ca atthassa sādhanavasena pavattiyā garukattā na koci na sādhūti vadati. Pañcavidhaṃ veranti pāṇātipātādipañcavidhaveraṃ. Tañhi pañcavidhassa sīlassa paṭipakkkhabhāvato, sattānaṃ verahetutāya ca “vera”nti vuccati, tato eva ca taṃ na koci “sādhū”ti vadati tathā diṭṭhadhammikādiatthānamasādhanato, sattānaṃ sādhubhāvassa dūsanato ca. Na nirundhitabbanti rūpaggaḥaṇe na nivāretabbaṃ. Dassanīyadassanattho hi cakkhupaṭilābhoti tesamadhippāyo. Ayameva nayo sotādisupī. Yadaggena tesam pañcadvāre asaṃvaro sādhu, tadaggena tattha saṃvaro na sādhūti adhippāyo hotīti āha “puna...pe... asaṃvara”nti.

Ayamettha aṭṭhakathāto aparo nayo - yaṃ te ekaccaṃ vadanti “sādhū”ti te “eke samaṇabrāhmaṇā”ti vuttā titthiyā yaṃ attakilamathānuyogādīṃ “sādhū”ti vadanti, taṃ mayaṃ na “sādhū”ti vadāma. Yaṃ te...pe... “na sādhū”ti yaṃ pana te anavajjapaccayaparibhogaṃ, sunivatthasupārutādisammāpaṭipattiñca “na sādhū”ti vadanti, taṃ mayaṃ “sādhū”ti vadāmāti.

Iti yaṃ paravādamūlakaṃ catukkaṃ dassitaṃ, tadeva puna sakavādamūlakaṃ catukkaṃ katvā dassitanti viññāpetuṃ “eva”ntiādi vuttaṃ. Yañhi kiñci kenaci samānaṃ, tenapi taṃ samānameva. Yañca kiñci kenaci asamānaṃ, tenapi taṃ asamānamevāti āha “samānāsamānata”nti. Ettha ca samānatanti samānatāmattaṃ. Anavasesato hi pahātabbadhammānaṃ pahānaṃ, upasampādetabbadhammānaṃ upasampādanañca sakavādeva dissati, na paravāde. Tena vuttaṃ “tyāhaṃ upasaṅkamitvā evaṃ vadāmi”tiādi. Sakavādaparavādānurūpaṃ vuttanayena pañcasīlādivaseneva attho veditabbo.

Samanuyuñjāpanakathāvaṇṇanā

385. Antamīti āṇattiyam pañcamīattanopadaṃ. Laddhiṃ pucchantoti “kiṃ samaṇo gotamo saṃkilesadhamme anavasesaṃ pahāya vattati, udāhu pare gaṇācariyā, ettha tāva attano laddhiṃ vadehī”ti evaṃ paṭiññātaṃ siddhantaṃ pucchanto. Kāraṇaṃ pucchantoti “samaṇova gotamo saṃkilesadhamme anavasesaṃ pahāya vattatī”ti vutte “kāraṇenapi etamatthaṃ gāhāyā”ti evaṃ hetuṃ pucchanto. Ubhayaṃ pucchantoti “idaṃ nāmettha kāraṇa”nti kāraṇaṃ vatvā paṭiññāte atthe sādhiyamāne anvayato, byatirekato ca kāraṇaṃ samatthetuṃ sadisāsadisappabhedam upamodāharaṇadvayaṃ pucchanto. Apica hetupamodāharaṇavasena tilakkhaṇasampattiyā yathāpaṭiññāte atthe sādhiye sammadeva anu pacchā bhāsanto

nigamentopi samanubhāsati nāmāti veditabbam. “Upasaṃharitvā”ti pāṭhaseso. “Kiṃ te”tiādi upasaṃharaṇākāradassanaṃ. Dutiyapadepīti “saṅghena vā saṅgha”nti padepi. Vacanasesaṃ, upasaṃharaṇākāraṇca sandhāya “eseva nayo”ti vuttaṃ.

Tamatthanti taṃ pahātabbadhammānaṃ anavasesaṃ pahāya vattanasaṅkhātāṃ, samādātabbadhammānaṃ anavasesaṃ samādāya vattanasaṅkhātāṇca atthaṃ. Yojetvāti akusalādipadehi yojetvā. Akosallasambhūtādiatthena akusalā ceva tatoyeva akusalāti ca saṅkhātā, saṅkhātasaddo cettha ñātatto, koṭṭhāsatto ca yujjati āha “ñātā, koṭṭhāsaṃ vā katvā ṭhapitā”ti, purimena cettha padena ekantākusale vadati, pacchimena taṃ sahagate, tappaṭipakkhiye ca. Evañhi koṭṭhāsakaraṇena ṭhapaṇaṃ upapaṇṇaṃ hoti. Akusalapakkhikabhāvena hi vavatthāpaṇaṃ koṭṭhāsakaraṇaṃ. Avajjasaddo dosatto gārayhapariyāyattā, a-saddassa ca tabbhāvavuttitoti āha “sadosā”ti. Ariyā nāma niddosā. Ime pana akusalā kathaṇci niddosā na hontīti niddosaṭṭhena ariyā bhavituṃ nālaṃ asamatthā.

386-392. “Ya”nti etaṃ kāraṇe paccattavacananti dasseti “yenā”ti iminā. Yaṃ vā panāti asambhāvanāvacanametaṃ, yaṃ vā pana kiñcīti attho. Pahāya vattantīti ca atthavasā puthuvacanavipariṇāmoti vuttaṃ “yaṃ vā taṃ vā appamattakaṃ pahāya vattantī”ti. Gaṇācariyā cettha pūraṇamakkhaliādayo. Satthupabhavattā saṅghassa saṅghasampattiyāpi satthusampatti vibhāvīyatīti āha “saṅgha...pe... siddhito”ti, sā pana paṣaṃsā pasādaheṭukāti pasādamukhena taṃ dassetuṃ “pasādamānāpi”tiādi vuttaṃ. Tattha sampiṇḍanatthena pi-saddena appasādamānāpi evameva na pasādanīti sampiṇḍeti. Yathā hi anvayato satthusampattiyā sāvakesu, sāvakasampattiyā ca satthari pasādo samuccīyati, evaṃ byatirekato satthuvipattiyā sāvakesu, sāvakavipattiyā ca satthariappasādoti daṭṭhabbaṃ. “Tathā hī”tiādi tabbivaraṇaṃ. Saṃsārasampattinti rūpasampattiṃ, rūpakāyapāripūrinti attho. Rūpappamāṇe satte sandhāya idaṃ vuttaṃ, “dhammadesanaṃ vā sutvā”ti idantu ghosappamāṇe, dhammappamāṇe ca, “bhikkhūnaṃ paṇācāragocara”ntiādiṃ pana dhammappamāṇe, lūkhappamāṇe ca. Ācāragocarādīhi dhammo, sammāpaṭipattiyā lūkho ca hoti. Tasmā “bhavanti vattāro”ti paṭhamapade rūpappamāṇā, ghosappamāṇā, dhammappamāṇā ca, dutiyapade dhammappamāṇāva yojetabbā. Kīvarūpoti kittakajātiko. Yā saṅghassa paṣaṃsāti ānetvā sambandho, ayameva vā pāṭho.

Tattha yā buddhānaṃ, buddhasāvakānameva ca pāsaṃsatā, aññesaṇca tadabhāvo jotito, taṃ viratippahānaṃvaruddesavasena nīharitvā dassento “ayamadhippāyo”tiādimāha. Tattha setughātaviratiyā ariyamaggasampayuttattā “sabbena sabbaṃ natthī”ti vuttaṃ. Aṭṭhasamāpattivaseṇa vikkhambhanappahānamattaṃ, vipassanāmattevaseṇa tadaṅgappahānamattanti yathālābhaṃ yojetabbam. Vipassanāmattevaseṇāti ca “anicca”nti vā “dukkha”nti vā vividhaṃ dassanamattavasena, na pana nāmarūpavavatthānapaccayapariggaṇhanapubbakaṃ lakkhaṇattayaṃ āropetvā saṅkhārānaṃ sammasanavasena. Nāmarūpaparicchedo, hi anattānupassanā ca bāhirakānaṃ natthi. Itarāni samucchedapaṭippassaddhinissaraṇappahānāni tīṇi sabbena sabbaṃ natthi maggaphalanibbānattā. Lokiyapañcasīlato añño sabbopi sīlasaṃvaro, “khamo hoti sītassa uṇhassā”tiādinā vutto suparisuddho khantisaṃvaro, “paññāyete pidhiyyare”tiādinā vutto kilesānaṃ samucchedako maggañānaṃsaṅkhāto ñāṇasaṃvaro, manacchaṭṭhānaṃ indriyānaṃ pidahanavasena

pavatto suparisuddho indriyasamvaro, “anuppannānaṃ pāpakānaṃ akusalānaṃ dhammānaṃ anuppādāyā”tiādinā vutto sammappadhānasaṅkhāto vīriyasamvaroti imaṃ samvarapañcakaṃ sandhāya “sesaṃ sabbena sabbaṃ natthī”ti vuttaṃ.

“Pañca kho panime pātimokkhuḍdesā”tiādinā yathāvuttasīlasseva puna gahaṇaṃ sāsane sīlassa bahubhāvaṃ dassetvā tadekadese eva paresaṃ avaṭṭhānadassanattamaṃ. “Uposathuḍdesā”ti adhunā pāṭho. Paññāyatīti patiṭṭhitabhāvena pākaṭo hoti, tasmā mayā hi...pe... natthīti yojetabbaṃ. Sīhanādanti seṭṭhanādaṃ, abhītanādaṃ kenaci appaṭivattiyavādaṃ. Yaṃ pana vadanti -

“Uttarasmimṃ pade byaggha-puṅgavosabhakuñjara;
Sīhasaddūlanāgādyā, pume seṭṭhatthagocarā”ti.

Taṃ yebhuyyavasenāti daṭṭhabbaṃ.

Ariyaatṭhaṅgikamaggavaṇṇanā

393. “Ayaṃ pana yathāvutto mama vādo aviparītova, tassevaṃ aviparītabhāvo imaṃ maggaṃ paṭipajjitvā aparappaccayato jānitabbo”ti evaṃ aviparītabhāvābodhanattamaṃ. Pāḷiyaṃ “atthi kassapā”tiādīsu ayaṃ yojanā - yaṃ maggaṃ paṭipanno sāmaṃyeva attapaccakkhato evaṃ ñassati dakkhati “samaṇo gotamo vadanto yuttapattakāle tathabhāvato bhūtaṃ, ekaṃsena hitāvahabhāvato attamaṃ, dhammato anapetattā dhammaṃ, vinayayogato, paresaṅca vinayanato vinayaṃ vadatī”ti, so mayā sayaṃ abhiññā sacchikatvā pavedito sakalavaṭṭadukkhaniissaraṇabhūto atthi kassapa maggo, tassa ca adhigamūpāyabhūtā pubbabhāgaṭipadāti, tena “samaṇo gotamo ime dhamme anavasesaṃ pahāya vattatī”tiādi nayappavatto vādo kenaci asampakampito yathābhūta sīhanādoti dasseti. Dakkhatīti cettha ssati-saddena padasiddhi “yatra hi nāma sāvako evarūpaṃ ñassati vā dakkhati vā sakkhiṃ karissatī”tiādīsu viya.

“Evametaṃ yathābhūtaṃ sammappaññāya passatī”tiādi suttapadesu viya ca maggañca paṭipadañca ekato katvā dassento. “Ayamevā”ti sāvadhāraṇavacanaṃ maggassa puthubhāvapaṭikkhepatthaṃ, sabbaariyasādhāraṇabhāvadassanattamaṃ, sāsane pākaṭabhāvadassanattamañca. Tenāha “ekāyano ayaṃ bhikkhave maggo sattānaṃ visuddhiyā”ti.

“Eseva maggo natthañño, dassanassa visuddhiyā”ti, -

“Ekāyanaṃ jātikhayantadassī,
Maggam pajānāti hitānukampī;
Etena maggena atariṃ su pubbe,
Tarissanti ye ca taranti ogha”nti. ca -

Sabbesu ceva suttapadesesu, abhidhammapadesesu ca ekovāyaṃ maggo pākaṭoti.

Tapopakkamakathāvaṇṇanā

394. Tapoyeva upakkamitabbato, ārabhitabbato tapopakkamāti āha “tapārambhā”ti, ārambhanañcettha tapakaraṇamevāti dasseti “tapokammānī”ti iminā. Samaṇakammasaṅkhātāti samaṇehi kattabbakammasaññitā. Brāhmaṇakammasaṅkhātāti etthāpi eseva nayo. Niccoloti nissaṭṭhacolo sabbena sabbaṃ paṭikkhittacolo. Celaṃ, coloti ca pariyāyavacanaṃ. Koci

chinnabhinnapaṭapilotikadharopi dasantayuttassa vatthassa abhāvato “niccolo”ti vattabbataṃ labheyyāti taṃ nivattetuṃ “naggo”ti vuttaṃ, naggiyavatasamādānena sabbathā naggoti attho. Lokiyakulaputtācāravirahitatāva vissaṭṭhācāratāti dasseti “uccārakammādīsū”tiādinā. Kathaṃ virahitoti āha “ṭhitakovā”tiādi, idañca nidassanamattaṃ vamiṭvā mukhavikkhālānādiācārassapi tena vissaṭṭhattā. Apalikhatīti udakena adhovanato apalihati. So kira daṇḍakaṃ “satto”ti paññāpeti, tasmā taṃ paṭipadaṃ pūrento evaṃ karotīti vuttaṃ “uccāraṃ vā”tiādi. Tattha apalikhatīti apakasati.

“Ehi bhadanto”ti vutte upagamanasaṅkhāto vidhi ehibhaddanto, taṃ caratīti ehibhaddantiko, ruḥhisaddena cettha taddhitasiddhi yathā “ehipassiko”ti, tappaṭikkhepena naehibhaddantiko, tadevatthaṃ dasseti “bhikkhāgahaṇattha”ntiādinā. Na etīti na āgacchati. Evaṃ natiṭṭhabhaddantikoti etthāpi. Samañena nāma sayamvacanakareneva bhavitabbaṃ, na paravacanakarenāti adhippāyena tadubhayampi...pe... na karoti. Puretaranti taṃ ṭhānaṃ attanā upagamanato paṭhamataraṃ, taṃ kira so “bhikkhunā nāma yādicchakī eva bhikkhā gahetabbā”ti adhippāyena na gaṇhāti. Uddissakataṃ pana “mama nimittabhāvena bahū khuddakā pāṇā saṅghāṭamāpādītā”ti adhippāyena nādhivāseti. Nimantanampi “evaṃ tesāṃ vacanaṃ kataṃ bhavissati”ti adhippāyena na sādīyati. Kumbhīti pakkabhikkhāpakkhittakumbho. Ukkhalīti bhikkhāpacanakumbho. Pacchīti bhikkhāpakkhittapiṭakaṃ. Tatopīti kumbhīkaḷopitopi. Kumbhīādīsupi so sattasaññīti āha “kumbhīkaḷopiyo”tiādi. “Ayaṃ ma”ntiādīsupi eseṇa nayo. Antaranti ubhinnamantarāḷaṃ.

Kaḷāntarāyoti ālopassa antarāyo. Etthāpi so sattasaññī. Purisantaragatāyāti purisasamīpagatāya. Ratiantarāyoti kāmaratīyā antarāyo. Gāmasabhāgādivasena saṅgamma kittenti etissāti saṃkittī. Tathā saṃhaṭataṇḍulādisañcayo tena katabhattamidhādhippetanti vuttaṃ “saṃkittetvā katabhattesū”ti. Majjhimanikāye mahāsīhanādasuttantaṭṭhikāyaṃ pana ācariyeneva evaṃ vuttaṃ “saṃkittayanti etāyāti saṃkittī, gāmaṇvāsīhi samudāyavasena kiriyamānakiriyā, ettha pana bhattasaṃkittī adhippetāti āha ‘saṃkittetvā katabhattesū’ti”. Idaṃ pana tassa ukkaṭṭhapaṭipadāti dasseti “ukkaṭṭho”tiādinā. Yathā cettha, evaṃ “naehibhaddantiko”tiādīsupi ukkaṭṭhapaṭipadādassanaṃ vedītabbaṃ. Sāsaddo sunakhapariyāyo. Tassāti sunakhasa. Tatthāti tasmīṃ ṭhāne. Samūhasamūhacārīnīti saṅghasaṅghacārīnī. Manussāti veyyāvaccakaramanussā.

Sovīrakanti kaṇḍikaṃ. “Loṇasovīraka”nti keci, tadayuttameva, “sabbasassasambhārehi kata”nti vuttattā. Loṇasovīrakañhi sabbamacchamaṃsapupphaphalādisambhārakataṃ. Surāpānamevāti majjalakkhaṇappattāya surāya pānameva. Merayampettha saṅgahitaṃ lakkhaṇahārena, ekasesanayena vā. Sabbesupīti sāvajjānavajjesupi kaṇḍikasurādīsū. Ekāgārameva bhikkhācariyāya upagacchatīti ekāgāriko. Nivattatīti paccāgacchati, sati bhikkhālābhe taduttari na gacchatīti vuttaṃ hoti. Ekālopaneṇa vattatīti ekālopiko. Dīyati etāyāti datti, dvattīālopamattaḡāhi khuddakaṃ bhikkhādānabhājanaṃ. Tenāha “khuddakapātī”ti. Aggabhikkhanti anāmaṭṭhabhikkhaṃ, samābhisaṅkhatatāya vā uttamabhikkhaṃ. Abhuñjanavasena eko ho etassāti ekāhiko, āhāro, taṃ āhāraṃ āhāretīti attho. So pana atthato ekadivasalaṅghakoti vuttaṃ “ekadivasantarika”nti. Esa nayo “dvāhika”ntiādīsupi. Apica ekāhaṃ abhuñjitvā ekāhaṃ bhuñjanaṃ, ekāhavāro vā ekāhikaṃ. Dvīhaṃ abhuñjitvā dvīhaṃ

bhuñjanaṃ, dvīhavāro vā dvāhikaṃ. Sesadvayepi ayaṃ nayo. Ukkattho hi pariyāyabhattabhojaniko dvīhaṃ abhuñjītvā ekāhameva bhuñjati. Evaṃ sesadvayepi. Majjhimāgamaṭṭhikāyaṃ pana “ekāhaṃ antarabhūtaṃ etassa atthīti ekāhikaṃ. Sesapadesupi esa nayo”ti vuttaṃ. “Therā bhikkhū bhikkhuniyo ovaḍanti pariyāyena”tiādīsu viya vārattho pariyāya saddo. Ekāhavārenāti ekāhikavārena. “Ekāhika”ntiādīnā vuttavidhimeva paṭipāṭiyā pavattabhāvena dassetuṃ pāḷiyaṃ “iti evarūpa”ntiādi vuttanti daṭṭhabbaṃ.

395. Sāmāko nāma godhumo. Sayamjātā vīhijātīti aropimavīhijāti. Yadeva “vīhī”ti vadanti. Likhitvāti kasitvā. Silesopīti kaṇikārādirukkhanīyyāsopi. Kuṇḍakanti tanutaraṃ taṇḍulasakalaṃ, taṇḍulakhaṇḍakanti attho. Oḍanena kataṃ kaṇḍiyaṃ oḍanakaṇḍiyaṃ. “Vāsītakena piñṇākena nahāyeyyā”tiādīsu viya piñṇāka saddo tilapiṭṭhapariyāyo. Yathāha “piñṇākaṃ nāma tilapiṭṭhaṃ vuccatī”ti. “Tarūṇakadalikkhandhameva piñṇāka”nti keci, na gaḍetabbametam katthacipi tathā avacaṇato.

396. Saṇehi saṇavākehi nibbattitāni sāṇāni, añṇehi missakāni sāṇāni eva masāṇāni niruttinayena, na chaṇḍavarapariyāpaṇṇāni bhaṇḍāni. Keci pana “masāṇāni nāma coḷavisesānīti parikkappetvā massakacoḷānī”ti paṭhanti, tadayuttameva porāṇehi tathā avuttattā. Erakatiṇḍānīti ettha ādisaddena akkamakacikadalivākādīnaṃ saṇḍaho, erakādīhi katāni hi chavāni lāmākāni dussānīti vattabbataṃ labhanti. Chavasaddo hettha hīnavācako, purimavikappe pana matasarīravācako. Chaḍḍitanantakānīti chaḍḍitapilotikāni. Ajinassedanti ajinaṃ, pakatīajinamigacammaṃ, tadeva majjhe phālītakaṇḍe, ajinassa khipaṃ phālītamaupaḍḍhanti ajinakkhipaṃ. “Sakḥurakantipi vadantī”ti papañcasūdaniyaṃ vuttaṃ, dvinnaṃ tiṇṇaṃ vā samuditaṇḍe, ajinakkhipanti tesamadhīppāyo. Vinayaṃvaṇṇanāsu pana “ajinaṃ eva abhedato ajinakkhipa”nti vuttaṃ. Kanditvāti ujjavujjavena kanditvā. “Ganthetvā”tipi pāṭho, vaṭṭetvā bandhitvāti attho. Evañhi phalākacīre nidassanaṃ upapannaṃ hoti. Yaṃ sandhāya vuttanti ajitavāḍassa paṭikīṭṭhatarabhāve upamāḍassanattamaṃ yadeva kesakambalaṃ sandhāya aṇḍuttarāgame vuttaṃ.

Tantāvutānīti tantam pasāretvā vītāni. Paṭikīṭṭhoti hīno. Kasmāti vuttaṃ “kesakambalo”tiādi. Pāḷiyaṃ ubbhaṭṭhako”ti etassa “uddhaṃ ṭhitako”ti attho majjhimāgamaṭṭhakathāyaṃ mahāsīhanāḍasuttavaṇṇanāyaṃ vutto. Ubbhasaddo hi upariatthe nepātiko yathā “ubbhajāṇumaṇḍala”nti. Anekaparimāṇā, hi nipātā, anekatthā ca.

Micchāvāyāmasaseneva ukkuṭṭikavatānuyogoti āha “ukkuṭṭikavīriyaṃ anuyutto”ti. Na kevalaṃ nisinnoyeva ukkuṭṭiko, atha kho gacchantopi...pe... gacchati. Ayakaṇṭaketi ayomayakaṇṭake. Pakatikaṇṭaketi salākakaṇṭake. Uccabhūmiyaṃ thaṇḍilasaddoti vuttaṃ “ucce bhūmiṭṭhāne”ti. Ayaṃ aṭṭhakathāto aparō nayo - thaṇḍilanti samāpakatibhūmi vuccati “patthaṇḍile pāturahosī”tiādīsu viya. Amarakosepi hi nigḥaṇṭusatthe vuttaṃ “vedī parikkhatā bhūmi, same thaṇḍilaṃ cātura”ti tasmā thaṇḍile anantarahitāya pakatibhūmiyaṃ seyyampi kappetīti attho. Yaṃ sandhāya tattheva nigḥaṇṭusatthe vuttaṃ “yo thaṇḍile vata vasā, sete thaṇḍilasāyi so”ti rajo eva jallaṃ malīnaṃ rajojallaṃ. Tena vuttaṃ “sarīra”ntiādi. Laddhaṃ āsananti nisīdituṃ yathāladdhamāsaṇaṃ. Akopetvāti añṇattha anupagantvā. Tathā cāha “tattheva nisīdanasīlo”ti. Evaṃ nisīdanto hi tam akopento nāma hoti. Catūsu mahāvikaṭesu gūthamevidhādhīppetanti vuttaṃ “gūthaṃ vuccatī”ti. Tañhi āsayavasena virūpaṃ kaṭattā “vikaṭa”nti vuccati. Sāyaṃ tatiyanti

sāyanhasamayasaṅkhātāṃ tatiyasamayaṃ. Assāti udakorohanānuyogassa. Pātopadamiva sāyaṃpadaṃ nepātikaṃ. Anusāralopena pana “sāyatatiyaka”ntipi pāṭho dissati.

Ettha ca “acelako hotī”tiādīni yāva “thusodakaṃ pivatī”ti etāni vatapadāni ekavārāni, “ekāgāriko vā hotī”tiādīni pana nānāvārāni, nānākālikāni vā. Tathā “sākabhakkho vā hotī”tiādīni, “sāṇānipi dhāreti, masāṇānipi dhāretī”tiādīni ca. Tathā hettha vā-saddaggahaṇaṃ, pi-saddaggahaṇaṇca kataṃ. Pi-saddopi idha vikappattho eva daṭṭhabbo. Purimesu pana vatapadesu tadubhayampi na kataṃ, evaṇca katvā “acelako hotī”ti vatvā “sāṇānipi dhāretī”tiādivacanassa, “rajojalladharopi hotī”ti vatvā “udakorohanānuyogamanuyutto viharatī”ti vacanassa ca avirodho siddho hoti. Atha vā kimettha avirodhacintāya. Ummattakapacchisadiso hi titthiyavādo. Apica “acelako hotī”ti ārabhitvā tappasaṅgena sabbampi aññamaññavirodhameva attakilamathānuyogaṃ dassentena tena acelakassapena “sāṇānipi dhāretī”tiādi vuttanti daṭṭhabbaṃ.

Tapopakkamaniratthakatāvaṇṇanā

397. Sīlasampadādīhīti sīlasampadā, samādhisampadā, paññāsampadāti imāhi lokuttarāhi sampadāhi. Vināti virahitattā, vinā vā tāhi na kadācipi sāmāññaṃ vā brahmaññaṃ vā sambhavati, tasmā tesāṃ tapopakkamānaṃ niratthakataṃ dassentoti sapāṭhasesayojanā. Dosaveravirahitanti dosasaṅkhātaverato virahitaṃ. Idañhi dosassa mettāya ujupaṭipakkhato vuttaṃ. Yaṃ pana ācariyena vuttaṃ “dosaggahaṇena vā sabbepi jhānapaṭipakkhā saṃkilesadhammā gahitā. Veraggahaṇena paccatthikabhūtā sattā. Yadaggena hi dosarahitaṃ, tadaggena verarahita”nti, tadetaṃ pāḷiyaṃ verasaddasseva vijjamānattā, aṭṭhakathāyaṇca tadatthameva dassetuṃ dosasaddassa vuttattā vicāretabbaṃ.

398. Ettakamattanti naggacariyādimattaṃ. Pākaṭabhāvena kāyati atthaṃ gametīti pakati, lokasiddhavādo. Tenāha “pakatikathā esā”ti. “Mattā sukhapariccāgā”tiādīsu viya mattāsaddo appattaṃ antonītaṃ katvā pamāṇavācakoti āha “iminā”tiādi. Tena pana pamāṇena pahātabbo eva paṭipattikkamo pakaraṇappatto. Iminā “tapopakkamenā”ti saddantarena vā adhigatoti dasseti “paṭipattikkamenā”ti iminā. Tatoti tasmā sāmāññabrahmaññaṃ appamattakeneva paṭipattikkamena sudukkarabhāvato. Imaṃ hetusambandhaṃ sandhāya “padasambandhena saddhi”nti vuttaṃ. Sabbatthāti sabbavāresu.

399. Aññathāti yadi acelakabhāvādinā sāmāññaṃ vā brahmaññaṃ vā abhavissa, evaṃ sati suvijānova samaṇo, suvijāno brāhmaṇo. Yasmā pana tumhe ito aññathāva sāmāññaṃ, aññathā brahmaññaṃ vadatha, tasmā dujjānova samaṇo dujjāno brāhmaṇoti attho. Tenāha “idaṃ sandhāyāhā”ti. Taṃ pakativādaṃ paṭikkhipitvāti yaṃ pubbe pākatikaṃ sāmāññaṃ, brahmaññaṇca hadaye ṭhapetvā tena acelakassapena “dukkaraṃ sudukkara”nti vuttaṃ, bhagavatā ca tameva sandhāya “pakati kho esā”tiādi bhāsitaṃ, tameva idha pākatikasāmāññabrahmaññavisayaṃ kathaṃ paṭisaṃharitvā. Sabhāvatova paramatthato eva samaṇassa, brāhmaṇassa ca dujjānabhāvaṃ āvikaronto punapi “pakati kho”tiādimāha. Tatrāpīti samaṇabrāhmaṇavādepi. Padasambandhanti hetupadena saddhiṃ pubbāparavākyasambandhaṃ.

Sīlasamādhipaññāsampadāvaṇṇanā

400-401. Paṇḍitoti hetusampattisiddhena paṇḍiccena samannāgato. Kathaṃ uggahesīti paripakkaññānattā ghaṭe padīpena viya abbhantare samujjalantena paññāveyyattiyena tattha tattha bhagavatā desitamatthaṃ pariggaṇhanto taṃ desanaṃ upadhāresi. Yasmā uggahesi, tasmā...pe... veditvāti sambandho. Tassa cāti yo acelako hoti, yāva udakorohanānuyogamanuyutto viharati, tassa ca. Tassa ceti vā padacchedo, abhāvitā asacchikatā hoti ceti yojanā. Tā sampattiyo pucchāmi, yāhi samaṇo ca brāhmaṇo ca hotīti adhippāyo. Sīlasampadādivijānanatthanti sīlasampadādivijānanahetu. “Kasmā pucchatī”ti hi vuttaṃ. Atha-saddo cettha kāraṇe. Evamīdisesu. Sīlasampadāyāti ettha itisaddo ādiattho, upalakkhaṇaniddeso vāyaṃ, tena “cittasampadāya, paññāsampadāyā”ti padadvayaṃ saṅgaṇhāti. Tenāha “sīlacittapaññāsampadāhi aññā”ti. Imehi ca asekkhasīlādikkhandhattayaṃ saṅgahitanti vuttaṃ “arahattaphalamevā”ti. Tattha kāraṇaṃ dasseti “arahattaphalapariyosāna”ntiadinā. Idañhi kākolokanamiva ubhayāpekkhavacanaṃ.

Sīhanādakathāvaṇṇanā

402. Anuttaranti anaññasādhāraṇatāya, anaññasādhāraṇatthavisayatāya ca anuttaraṃ. Mahāsīhanādanti mahantaṃ buddhasīhanādaṃ. Ativiya accantavisuddhatāya paramavisuddhaṃ. “Paramanti ukkaṭṭhaṃ. Tenāha ‘uttama’nti” ācariyena vuttaṃ, ukkaṭṭhapariyāyo ca paramasaddo atthīti tassādhippāyo. Sīlamevāti lokiyasīlamattattā sīlasāmaññameva. Yathā anaññasādhāraṇaṃ bhagavato lokuttarasīlaṃ savāsanapaṭipakkhadhammaviddhamsanato, evaṃ lokiyasīlampi anaññasādhāraṇameva tadanucchavikabhāvena pavattattā. Evañhi “nāhaṃ tatthā”ti pālīvacanaṃ upapannaṃ hoti. “Yāvatā kassapa ariyaṃ paramaṃ sīla”nti idaṃ “sīlassa vaṇṇaṃ bhāsanti”ti ettha ākāradassanaṃ. “Yadidaṃ adhisīla”nti idaṃ pana “tatthā”ti padadvaye aniyamavacanaṃ. “Yadidaṃ adhisīla”nti ca lokiyalokuttaravasena duvidhampi buddhasīlaṃ ekajjhaṃ katvā vuttaṃ, tasmā ta-saddenapi ubhayasseva parāmasananti dassetuṃ “tattha sīlepi paramasīlepi”tiādimāha. Samasamanti samena visesanabhūtena sīlena samanti atthaṃ viññāpetuṃ “mama sīlasamena sīlena mayā sama”nti vuttaṃ. Tasmim sīleti duvidhepi sīle. Iti imanti evaṃ imaṃ sīlavisayaṃ. Paṭhamanti uppattikkamato paṭhamam pavattattā paṭhamabhūtaṃ.

Tapatīti kilese santappati, vidhamatīti attho. “Tadevā”ti iminā tulyādhikaraṇasamāsamāha. Jigucchatīti hīleti lāmakato ṭhapeti. Ārakā kilesehīti katvā niddosattā ariyā. Ārambhavatthuvasenāti aṭṭhārambhavatthuvasena. Vipassanāvīriyasaṅkhātāti vipassanāsampayuttavīriyasaṅkhātā. Lokiyamattattā tapojigucchāva. Maggaphalasampayuttā vīriyasaṅkhātā tapojigucchāti adhikāravasena sambandho. Sabbukkaṭṭhabhāvato paramā nāma. Yathā yuvino bhāvo yobbanam, evaṃ jigucchino bhāvo jegucchaṃ. Yadidaṃ adhijegucchanti sīle viya lokiyalokuttaravasena duvidhampi buddhajegucchaṃ. Tatthāti jegucchehi adhijegucchehi. Kammassakatāpaññāti “atthi dinnam, atthi yiṭṭha”ntiādi nayappavattaṃ ñāṇam. Yathāha vibhaṅge -

“Tattha kataram kammassakatāññāṇam, atthi dinnam, atthi yiṭṭham, atthi hutaṃ, atthi sukaṭadukkaṭāṇam kammānam phalaṃ vipāko...pe... ṭhapetvā saccānulomikaṃ ñāṇam sabbāpi sāsavā kusalā paññā kammassakatāññāṇa”nti.

Sabbampi hi akusalaṃ attano vā hotu, parassa vā, na sakaṃ nāma. Kasmā? Atthabhañjanato, anattahajananato ca. Tathā sabbampi kusalaṃ sakaṃ nāma. Kasmā? Anattabhañjanato, attahajananato ca. Evaṃ kammassakabhāve pavattā paññā kammassakatāpaññā nāma. Vipassanāpaññāti maggasaccassa, paramatthasaccassa ca anulomanato saccānulomikasaññitā vipassanāpaññā, lokiyamattato paññāva. Itthiliṅgassa napuṃsakaliṅgavipariyāyo idha liṅgavipallāso. Yāyaṃ adhipaññāti sīle viya lokiyalokuttaravasena duvidhāpi buddhapaññā. Tatthāti paññāyapi adhipaññāyapi. Yathārahaṃ parittamahaggatabhāvato vimuttiyeva nāma. Maggaphalavasena kilesānaṃ samucchindanapaṭippassambhanāni samucchedapaṭippassaddhivimuttiyo. Atha vā sammāvācādiviratīnaṃ adhisīlaggahaṇena, sammāvāyāmassa adhijegucchaggahaṇena, sammādiṭṭhiyā adhipaññaggahaṇena gahitattā aggahitaggahaṇena sammāsaṅkappasattisamādhayo maggaphalapariyāpannā samucchedapaṭippassaddhivimuttiyo daṭṭhabbā. Nissaraṇavimutti pana nibbānameva. Yā ayaṃ adhivimuttīti sīle vuttanayena duvidhāpi adhivimutti. Tatthāti vimuttiyāpi adhivimuttiyāpi.

403. Yaṃ kiñci janavivittaṭṭhānaṃ suññāgāramidhādhippetam. Tattha nadantena vinā añño jano natthīti dassetuṃ “ekakovā”tiādi vuttaṃ. Aṭṭhasu parisāsūti khattiyaparisā,
brāhmaṇagahapatisamaṇacātumahārājikatāvatiṃsamārabrahmaparisāti imāsu aṭṭhasu parisāsu.

Tadattham majjhimāgamavare mahāsīhanādasuttapadena sādheṇto “cattārimānī”tiādimāha. Tattha vesārajjanīti visāradabhāvā, ñāṇappahānaantarāyikaniyyānikadhammadesanānimittam kutoci pi asantassanabhāvā nibbhayabhāvāti attho. “Vesārajja”nti hi catūsu ṭhānesu sārājjabhāvaṃ paccavekkhantassa uppannasomanassamayaññassetam nāmaṃ. Aññehi pana asādhāraṇatam dassetuṃ “tathāgatassa tathāgatavesārajjanī”ti vuttaṃ. “Yathā vā pubbabuddhānaṃ vesārajjāni puññussayasampattiyā āgatāni, tathā āgatavesārajjanī”ti vā dutiyassa tathāgatasaddassa tulyādhikaraṇattā evaṃ vuttaṃ. Ayaṃ aṭṭhakathānayo. Neruttikā pana vadanti “samāse siddhe sāmāññattā, saññāsaddattā ca tathā vutta”nti. Āsabham ṭhānanti seṭṭhaṭṭhānaṃ uttamaṭṭhānaṃ. Sabbaññutam paṭijānanavasena abhimukhaṃ gacchanti, aṭṭhapaṇisaṃ upasaṅkamantīti vā āsabhā, buddhā, tesam ṭhānantipi attho.

Apica tayo puṅgavā - gavasatajeṭṭhako usabho, gavasahassajeṭṭhako vasabho. Vajasatajeṭṭhako vā usabho, vajasahassajeṭṭhako vasabho. Ekagāmakhetṭe vā jeṭṭho usabho, dvīsu gāmakhetṭesu jeṭṭho vasabho, sabbagavaseṭṭho sabbattha jeṭṭho sabbaparissayasaho seto pāsādiko mahābhāravaho asanisatasaddehipi akampanīyo nisabhoti. Nisabhova idha “usabho”ti adhippeto. Idampi hi tassa pariyāyavacanam. Usabhassa idanti āsabham, idam pana āsabham viyāti āsabham. Yatheva hi nisabhasaṅkhāto usabho usabhabalena samannāgato catūhi pādehi pathaviṃ uppīletvā acalaṭṭhānena tiṭṭhati, evaṃ tathāgatopi dasatathāgatabalena samannāgato catūhi vesārajjapādehi aṭṭhapaṇisāpathaviṃ uppīletvā sadevake loke kenaci paccatthikena paccāmittena akampiyo acalaṭṭhānena tiṭṭhati. Evaṃ tiṭṭhamānova tam āsabham ṭhānam paṭivijānāti upagacchatīti na paccakkhāti attani āropeti. Tena vuttaṃ “āsabham ṭhānam paṭijānāti”ti.

Sīhanādam nadatīti “seṭṭhanādam abhītanādam nadatī”ti vuttovāyamatto. Atha vā sīhanādasadisam nādam nadati. Ayamatto khandhavaggasaṃyutte āgatena

sīhanādasuttena dīpetabbo. Yathā vā sīho migarājā parissayānaṃ sahanato, goṇamahim samattavāraṇādīnaṃ hananato ca “sīho”ti vuccati, evaṃ tathāgato munirājā lokadhammānaṃ sahanato, parappavādānaṃ hananato ca “sīho”ti vuccati. Evaṃ vuttassa sīhassa nādaṃ nadati. Tattha yathā migasīho sīhabalena samannāgato sabbattha visārado vigatalomahaṃso sīhanādaṃ nadati, evaṃ tathāgatasīho dasatathāgatabalena samannāgato aṭṭhasu parisāsu visārado vigatalomahaṃso “iti rūpa”ntiadinā nayena nānāvidhadesanāvīlāsasampannaṃ sīhanādaṃ nadati. Tena vuttaṃ “parisāsu sīhanādaṃ nadati”ti.

Pañhaṃ abhisankharitvāti nātumicchitaṃ atthaṃ attano ñāṇabalānurūpaṃ abhisankharitvā. Taṅkhaṇaṇñevāti pucchitakkhaṇeyeva tñhānuppattikapaṭibhānena vissajjeti. Ajjhāsayanurūpaṃ, atthadhammānurūpaṃca vissajjanato cittaṃ paritosetiyeva. Assāti samaṇassa gotamassa. Sotabbaṃ maññantīti aṭṭhakkhaṇavajjitena navamena khaṇena labbhamānattā “yaṃ no satthā sāsati, taṃ mayaṃ sossāmā”ti ādarabhāvajātā mahanteneva ussāhena sotabbaṃ sampatiṇchitabbaṃ maññati. Kallacittā muducittāti pasādābhivuddhiyā vigatupakkilesatāya kallacittā muducittā honti. Muddhappasannāti tucchappasannā niratthakappasannā. Pasannākāro nāma pasanhehi kātabbasakkāro, so duvidho dhammāmisapūjāvasena, tattha āmisapūjaṃ dassento “paṇītānī”tiādimāha. Dhammapūjā pana pāliyameva “tathattāya paṭipajjantī”ti iminā dassitā. Tathābhāvāyāti yathābhāvāya yassa vaṭṭadukkhānissaraṇassa atthāya dhammo desito, tathābhāvāya. Tadevatthaṃ dassetuṃ “dhammānudhammapaṭipattipūraṇatthāyā”ti vuttaṃ. Dhammānudhammapaṭipatti hi vaṭṭadukkhānissaraṇapariyosānā, sā ca dhammānudhammapaṭipatti yāya anupubbiyā paṭipajjitabbā, paṭipajjantānaṃca sati ajjhattikaṅgasamavāye ekaṃsikaṃ tassā pāripūrīti taṃ anupubbiṃ dassento “keci saraṇesū”tiādimāha. Yathā pūrentā pūretuṃ sakkoti nāma, tathā pūraṇaṃ dassetuṃ “sabbākārena pana pūrentī”ti vuttaṃ.

Imasmiṃ panokāseti “paṭipannā ca ārādhentī”ti sīhanādakiccapāripūrītṭhapane pālīpadese. Samodhānetabbāti saṅkalayitabbā. Ekaccaṃ...pe... passāmīti bhagavato eko sīhanādo asādhāraṇo aññehi appaṭivattiyo seṭṭhanādo abhītanādoti katvā. Esa nayo sesesupi. Aparāṃ tapassinti adhikāro. Purimānaṃ dasannanti “ekaccaṃ tapassim niraye nibbattaṃ passāmī”ti vuttasīhanādato paṭṭhāya yāva “vimuttiyā mayhaṃ sadiso natthī”ti vuttasīhanādā purimakānaṃ dasannaṃ sīhanādānaṃ, niddhāraṇe cetāṃ sāmivacanaṃ. Tenāha “ekekassā”ti. “Parisāsu ca nadatī”ti ādayo “paṭipannā ca maṃ ārādhentī”ti pariyoṣānā dasa dasa sīhanādā parivārā. “Ekaccaṃ tapassim niraye nibbattaṃ passāmī”ti hi sīhanādaṃ nadanto bhagavā parisāsu nadati visārado hutvā nadati, tattha ca pañhaṃ pucchanti, pañhaṃ vissajjeti, vissajjanena parassa cittaṃ ārādhenti, sutvā sotabbaṃ maññanti, sutvā ca bhagavato pasīdanti, pasannā ca pasannākāraṃ karonti, yaṃ paṭipattiṃ deseti, tathattāya paṭipajjanti, paṭipannā ca maṃ ārādhentīti evaṃ parivāretvā atthayojanā sambhavati. Ayameva nayo sesesupi navasu.

“Eva”ntiadinā yathāvuttānaṃ sīhanādānaṃ saṅkalayitvā dassanaṃ. Te dasāti “parisāsu ca nadatī”ti ādayo dasa sīhanādā. Purimānaṃ dasannanti yathāvuttānaṃ mūlabhūtānaṃ purimakānaṃ dasasīhanādānaṃ. Parivāravasenāti mūliṃ katvā paccekaṃ parivāravasena yojiyamānā satāṃ sīhanādā. Purimā ca dasāti mūlamūliyo katvā parivāravasena ayojiyamānā purimakā ca dasāti evaṃ dasādhikaṃ

sīhanādasataṃ hoti. Aññasmiṃ pana suddheti majjhimāgamacūlasīhanādasuttādimhi tenāti saṅkhyāmahattena. Mahāsīhanādattā idaṃ suttaṃ “mahāsīhanāda”nti vuccati, na pana majjhimānikāye mahāsīhanādasuttamiva cūlasīhanādasuttamupādāyāti adhippāyo.

Titthiyaparivāsakathāvaṇṇanā

404. Paṭisedhetvāti tathā bhāvābhāvadassanena paṭikkhipitvā. Yaṃ bhagavā pāthikavagge udumbarikasutte “idha nigrodha tapassī”tiādinā upakkilesavibhāgaṃ, pārissuddhivibhāgañca dassento saparisassa nigrodhaparibbājakassa purato sīhanādaṃ nadati, taṃ dassetuṃ “idānī”tiādi vuttaṃ. Naditapubbanti udumbarikasutte āgatanayena pubbe nigrodhaparibbājakassa naditaṃ. Tapabrahmacārīti uttamatapacārī, tapena vā vīriyena brahmacārī. Idanti “rājagahe...pe... pañhaṃ apucchi”ti pāḷiyaṃ āgatavacanaṃ. Ācariyena pana yathāvuttaṃ aṭṭhakathāvacanameva paccāmaṭṭhaṃ. Ettha ca kāmaṃ yadā nigrodho pañhamapucchi, bhagavā cassa vissajjesi, na tadā bhagavā gijjhakūṭe pabbate viharati, rājagahasamīpeyeva udumbarikāya deviyā uyyāne viharati tattheva tathā pucchitattā, vissajjitattā ca, tathāpi gijjhakūṭe pabbate bhagavato vihāro na tāva vicchinno, tasmā pāḷiyaṃ “tatra ma”ntiādivacanaṃ, aṭṭhakathāyañca “tatra rājagahe gijjhakūṭe pabbate viharantaṃ ma”ntiādivacanaṃ vuttanti imamattampi “yaṃ taṃ bhagavā”tiādinā viññāpetīti daṭṭhabbaṃ. “Gijjhakūṭe pabbate”ti idaṃ tattha katavihāraṃ sandhāya vuttanti dasseti “gijjhakūṭe mahāvihāre”ti iminā. Udumbarikāyāti tannāmikāya. Uyyāneti tattha kataparibbājakārāmaṃ sandhāya vadati. Nigrodho nāma channaparibbājako. Sandhāno nāma pañcaupāsakasataparivāro anāgāmiupāsako. Kathāsallāpanti “yagghe gahapati jāneyyāsi, kena samaṇo gotamo saddhiṃ sallapatī”tiādinā sallāpakathaṃ. Paranti atisayatthe nipāto. Viyāti padapūraṇamatte yathā taṃ “ativiyā”ti. Andhabālanti paññācakkhunā andhaṃ bālajanaṃ. Yogeti naye, dukkhanissaraṇupāyeta attho.

405. Anenāti bhagavatā. Khandhaketī mahāvagge pabbajjakhandhake yaṃ parivāsaṃ parivasatīti yojanā. “Pubbe aññatitthiyo bhūtoti aññatitthiyapubbo”ti ācariyasāriputtattherena vuttaṃ. Paṭhamam pabbajjaṃ gahetvāva parivasatīti āha “sāmaṇerabhūmiyaṃ ṭhito”ti. Tanti dvīhi ākārehi vuttaṃ parivāsaṃ. Pabbajjanti “ākaṅkhati pabbajjaṃ, ākaṅkhati upasampada”nti ettha vuttaṃ pabbajjaggahaṇaṃ. “Uttaridirattatirattaṃ sahaseyyaṃ kappeyyā”ti ettha dirattaggahaṇaṃ viya vacanasiliṭṭhatāvaseneva vuttaṃ. Yasmā pana sāmaṇerabhūmiyaṃ ṭhiteneva parivasitabbaṃ, na gihibhūtena, tasmā aparivasitvāyeva pabbajjaṃ labhati. Na gāmapavesanādīnīti ettha ādisaddena navesiyāvidhavāthullakumārikapaṇḍakabhikkhunigocaratā, sabrahmacārīnaṃ kiṃ karaṇīyesu dakkhānalasāditā, uddesaparipucchādīsu tibbacchandatā, yassa titthāyatanato idhāgato, tassa avaṇṇabhaṇane attamanatā, buddhādīnaṃ avaṇṇabhaṇane anattamanatā, yassa titthāyatanato idhāgato, tassa vaṇṇabhaṇane anattamanatā, buddhādīnaṃ vaṇṇabhaṇane attamanatāti imesaṃ sattavattānaṃ saṅgaho veditabbo. Pūrentena parivasitabbanti yadā parivasati, tadā pūramānena parivasitabbaṃ. Aṭṭhavattapūraṇenāti yathāvuttānaṃ aṭṭhannaṃ vattānaṃ pūraṇena. Etthāti parivāse, upasampadāya vā. Ghaṃsitvā koṭṭetvāti ajjhāsaya vimāṃsanavasena suvaṇṇaṃ viya ghaṃsitvā koṭṭetvā. Pabbajjāyāti nidassanamattaṃ. Upasampadāpi hi tena saṅgayhati.

“Gaṇamajjhe nisīditvāti upasampadākammassa gaṇappahonakānaṃ bhikkhūnaṃ

majjhe saṅghatthero viya tassa anuggahatthaṃ nisīditvā”ti ācariyena vuttaṃ, idāni pana bahūsupi potthakesu “taṃ nisīdāpetvā”ti kārītasena pāṭho dissati. Aciramupasampannassa assāti acirūpasampanno, atthamattaṃ pana dassetuṃ “upasampanno hutvā naciramevā”ti āha. Kāyacittavivekāva idhādhippetā upadhivivekatthaṃ paṭipajjanādhikārattāti vuttaṃ “kāyena ceva cittaṃ cā”ti. Vūpakaṭṭhoti vivitto. Tādisassa sīlavisodhane appamādo avuttasiddhoti kammaṭṭhāne appamādameva dasseti. Pesitacittoti nibbānaṃ pati pesitacitto, tanninno tappoṇo tappabbhāroti vuttaṃ hoti, evaṃbhūto ca tathā anapekkhatāya vissajjitakāyo nāmāti adhippāyamāvikātuṃ “vissaṭṭhaattabhāvo”ti vuttaṃ. Attāti cettha cittaṃ vuccati rūpakāyassa avisayattā. Yassāti arahattaphalassa. Jātikulaputtāpi ācārasampannā eva arahattādhigamāya pabbajjāpekkhā hontīti tepi jātikulaputte teheva ācārakulaputtehi ekasaṅgahe karonto “ācārakulaputtā”ti āha. Iminā hi ācārasampannā jātikulaputtāpi saṅgahitā honti. Ācārasampannānamevādhippetabhāvo ca “sammadevā”ti saddantarena viññāyati. “Otiṇṇomhi jātiyā”tiādinā nayena hi saṃvegapubbikaṃ yathānusiṭṭhaṃ pabbajjaṃ sandhāya “sammadevā”ti vuttaṃ. Tenāha “hetunāva kāraṇenevā”ti. Tattha hetunāti nayena upāyena. Kāraṇenevāti tabbivaraṇavacanāṃ. Tanti arahattaphalaṃ. Tadeva hi “anuttaraṃ brahmacariyapariyosāna”nti vattumarahati aññesaṃ tathā abhāvato. “Yaṃtaṃsaddā nīccasambandhā”ti saddanayenapi tadatthaṃ dasseti “tassa hi”tiādinā. “Yassatthāya...pe... pabbajjantī”ti pubbe vuttassa tassa arahattaphalassa atthāya kulaputtā pabbajjanti, tasmā arahattaphalamidhādhippetanti viññāyatīti adhippāyo. Natthi paro jano tathā sacchikaraṇe paccayo yassāti aparappaccayo, taṃ. Upa-saddo viya saṃ-saddopi dhātusaddānuvattakoti vuttaṃ “pāpuṇitvā”ti, patvā adhigantvāti attho. Upa-saddo vā dhātusaddānuvattako, saṃ-saddo pana dhātuvisesakoti āha “sampādetvā”ti, asekkhā sīlasamādhīpaññāyo nipphādetvā, paripūretvāvāti attho.

Niṭṭhāpetunti nigamanavasena pariyosāpetuṃ. “Brahmacariyapariyosānaṃ...pe... vihāsi”ti iminā eva hi arahattanikūṭeṇa desanā pariyosāpitā, taṃ pana nigametuṃ “aññataro...pe... ahoṣi”ti dhammasaṅgāhakehi vuttaṃ. Ekatova idha aññataro, na pana nāmagottādīhi apākaṭato. Arahantānanti ubbāhane cetāṃ sāmivacanāṃ. Tathā ubbāhitattā ca tesamabbhantaroti attho āpannoti adhippāyaṃ dassento “bhagavato”tiādimāha. Keci pana evaṃ vadanti - arahantānanti cetāṃ sambandheyeva sāmivacanāṃ, ato cettha saha pāṭhasesena adhippāyamattaṃ dassetuṃ “bhagavato”tiādi vuttanti. Yaṃ panettha atthato na vibhattaṃ, taṃ suviññeyyameva.

Iti sumaṅgalavilāsiniyā dīghanikāyaṭṭhakathāya paramasukhumagambhīraduranubodhatthaparidīpanāya suvimalavipulapaññāveyyattiyajananāya sādhuvilāsiniyā nāma līnatthappakāsaniyā mahāsīhanādasuttavaṇṇanāya līnatthapakāsānā.

Mahāsīhanādasuttavaṇṇanā niṭṭhitā.

ABOUT THIS TRANSLATION

This translation is part of the PaliVerse Project - the first complete, unified English translation of the Pāli Canon together with its Commentaries (Aṭṭhakathā) and Subcommentaries (Tīkā), accompanied by interactive study tools. PaliVerse is an ongoing project. The AI translations are continuously improved through experts' revisions and feedback. This text is the latest translation as of the date of download.

PDF Creation Date: 14 September 2026

HOW TO CITE

PaliVerse (2026). Subcommentaries. The Canon of Discourses - Subcommentaries. 1.The Collection of the Long Discourses - Subcommentaries. 5. New subcommentary on the Chapter on the Aggregate of Morality-2. 8. Commentary on the Great Discourse on the Lion's Roar Retrieved from paliverse.org

© 2026 The PaliVerse Project · All Rights Reserved
Centre for Study and Practice of Theravāda Buddhism
Civic Non-Profit Company registered in Greece
This PDF may be freely distributed for study and practice.

PaliVerse.org